

LIETUVOS METRAŠČIŲ TRUMPASIS SAŲVADAS

[KĘSTUČIO KONFLIKTAS SU JOGAILA IR KĘSTUČIO MIRTIS]

Lietuvos didysis kunigaikštis Gediminas turėjo 7 sūnus: vyriausias Mantvydas, paskui Narimantas, Algirdas – karaliaus tėvas, paskui Jaunutis, paskui Kęstutis – didžiojo kunigaikščio Vytauto tėvas, paskui Karijotas, septintas Liubartas. Mantvydui tėvas davė Karačevą ir Slanimą, Narimantui Pinską, Algirdui, karaliaus tėvui, Krevą; be to, Vitebsko kunigaikštis neturėjo sūnų, išleidęs už jo dukterį, priėmė kaip žentą į Vitebską¹. Jaunutį pasodino Vilniuje didžiuoju kunigaikščiu, Kęstučiui davė Trakus, Karijotui Naugarduką, o Liubartą priėmė, išleidęs už jo dukterį, [Voluinės] Vladimiro kunigaikštis² į Vladimirą, Lucką ir visą Voluinės žemę. Algirdas, karaliaus tėvas, ir didžiojo kunigaikščio Vytauto tėvas Kęstutis labai sutarė, vienas kitą mylėjo ir gerbė. Jiems nepatiko didžiojo kunigaikščio Jaunučio viršenybė, ir abu broliai – didysis kunigaikštis Algirdas ir didysis kunigaikštis Kęstutis – tarp savęs susitarė, kaip jį iš ten pašalinti ir vienam iš jų užimti sostą. Ir susitarę tarp savęs numatė laiką, kurią dieną į Vilnių atvykti ir brolio, didžiojo kunigaikščio Jaunučio, miestą apgulti. Ir didysis kunigaikštis Algirdas į Vilnių iš Vitebsko nespėjo iki to laiko, bet didysis kunigaikštis Kęstutis atvyko iki Vilniaus miesto ir įlėkė į miestą. Didysis kunigaikštis Jaunutis iššokęs pabėgo į slėnius ir kalnus, ten nušalo kojas. Pagavę jį atvežė pas jo brolių didįjį kunigaikštį Kęstutį. Šis gi laukia savo vyresniojo brolio didžiojo kunigaikščio Algirdo. Jį saugo su sargyba, o priešpriešais savo brolio didžiojo kunigaikščio Algirdo pasiuntė žygūną, kad jau užėmė Vilnių ir suėmė savo brolių didįjį kunigaikštį Jaunutį. Žygūnas sutiko jį Kreve, ir didysis kunigaikštis Algirdas labai skubės ir labai skubės pas savo brolių didįjį kunigaikštį Kęstutį. Ir tarė didysis kunigaikštis Kęstutis savo broliui didžiajam kunigaikščiui Algirdui: „Tau dera būti Vilniuje didžiuoju kunigaikščiu, tu vyresnis brolis, o aš su tavimi einu išvien“. Ir pasodino jį į didžiojo kunigaikščio sostą Vilniuje, o Jaunučiui davė Ižeslavį. Susitarė tarp savęs didysis kunigaikštis Kęstutis ir didysis kunigaikštis Algirdas, kad visi broliai privalėsia klausyti didžiojo kunigaikščio Algirdo. Arba kokie valsčiai – tai pasidalijo ir taip susitarė: tai, ką naujai įsigys – miestus ar pilis, ar valsčius, – tai dalyti per pusę. Ir gyventi iki mirties vienam kitą mylint ir palaikant; dar vienas kitam davė žodį: nieko pikto neturėti prieš kits kitą. Taip jie ir išgyveno iki gyvenimo galo su tuo pasižadėjimu.

Didysis kunigaikštis Algirdas turėjo 12 sūnų, o didysis kunigaikštis – 6 sūnus. Iš visų sūnų didysis kunigaikštis Algirdas pamilo didįjį kunigaikštį Jogailą, o didysis kunigaikštis Kęstutis buvo pamilęs didįjį kunigaikštį Vytautą. Ir paskyrė juos dar prie savo gyvos galvos užimti jų vietas – būti didžiausiais kunigaikščiais. Jie gi, didysis kunigaikštis Jogaila ir didysis kunigaikštis Vytautas, kol buvo gyvi jų tėvai, taip pat labai draugavo. O paskui didysis kunigaikštis Algirdas mirė, ir Kęstutis neatsisakė savo broliui didžiajam kunigaikščiui Algirdui duoto žodžio. Kaip su juo vienybėje gyveno, pripažins didžiuoju kunigaikščiu Vilniuje jo sūnų didįjį kunigaikštį Jogailą. Ir vėl pradės važiuoti pas jį kartu pasitarti, kaip anksčiau važiuodavo pas savo brolių, vyresnįjį.

O pas didįjį kunigaikštį Algirdą buvo toks nelaisvas tarnas, chlopas, vadino jį Vaidila³. Iš pradžių buvo kepėjas, paskui leido sau patalą kloti ir padavinėti jam geriamą vandenį, paskui dar labiau patiko ir jam davė valdyti Lydą ir išvedė į diduomenę. Paskui, po didžiojo kunigaikščio Algirdo mirties praėjus dvejiems ar trejiems metams, didysis kunigaikštis Jogaila jį dar labiau išaukštins ir išleis už jo savo tikrą seserį kunigaikštę Mariją, kuri vėliau ištekėjo už kunigaikščio Dovydo. Didžiajam kunigaikščiui Kęstučiui buvo nemalonu ir skaudu, kad jo dukterėčia, o savo seserį, atidavė už chlopo. Turėjo tas Vaidila didelę galią pas didįjį kunigaikštį Jogailą ir pradėjo daryti su vokiečiais sąmokslus ir rašyti raštus prieš didįjį kunigaikštį Kęstutį. Buvo toks vienas Ostrodės komtūras, vadino jį Gunstinu⁴. Tas buvo didžiajam kunigaikščiui Kęstučiui kūmas, krikštijo kunigaikštienę Jonušienę, jo

dukterį⁵. Tas papasakojo didžiajam kunigaikščiui Kęstučiui: „Ir tu to nežinai, kaip didysis kunigaikštis Jogaila dažnai pas mus siuntinėja Vaidilą ir jau susirašė su mumis, kaip iš tavęs atimti tavo žemes ir tavo žemės atitektų jam ir didžiojo kunigaikščio Jogailos seseriai“. Didysis kunigaikštis Kęstutis žinojo, kad didysis kunigaikštis Vytautas gerai sugyvena su didžiuoju kunigaikščiu Jogaila, ir pradės skųstis savo sūnui didžiajam kunigaikščiui Vytautui: „Tu su juo gerai sugyveni, o jis jau susirašė su vokiečiais prieš mus“. Didysis kunigaikštis Vytautas tarė savo tėvui: „Netikėk tuo, tikrai to nėra, nes su manimi gerai sutaria, tikrai būtų man pranešęs“. Paskui vėl pasirodė aiškus ženklas. Didysis kunigaikštis Jogaila buvo davęs Polocką savo broliui Skirgailai, bet jie nepriėmė jo. Ir didysis kunigaikštis Jogaila pasiųs visą savo lietuvių ir rusų kariuomenę su savo broliu kunigaikščiu Skirgaila prie Polocko ir miestą apguls. O iš kitos pusės atėjo Livonijos magistras, su savo kariuomene prieš Polocką ir apguls miestą. Ir didysis kunigaikštis Kęstutis vėl pradės verdamas skųsti didįjį kunigaikštį Jogailą savo sūnui didžiajam kunigaikščiui Vytautui: „Štai už Vaidilos išleido seserį, mano dukterėčią. O iš vokiečių man pranešta, kad vokiečiai sudarė sandėrį prieš mus. O štai vėl trečia – su kuo mes kariaujame? Su vokiečiais. Jie kartu su jais Polocką puola. Taigi jau paaikėjo, kad jie prieš mus stojo iš vieno su vokiečiais“. Ir didysis kunigaikštis Vytautas atsako savo tėvui didžiajam kunigaikščiui Kęstučiui: „Aš vis dar tikrai tuo netikiu“. Tai taręs didysis kunigaikštis Vytautas išvažiavo į Dorohičino miestą. O didysis kunigaikštis Kęstutis, sutelkęs visas savo pajėgas, eis į Vilniaus pilį, suims didįjį kunigaikštį Jogailą su broliais ir su motina ir ras tuos raštus, kuriuos buvo su vokiečiais surašę. Pasiųs žygūną pas savo sūnų didįjį kunigaikštį Vytautą į Dorohičiną, kad įvyko tokie dalykai. Ir tas žygūnas ras didįjį kunigaikštį Vytautą Gardine, jis jau atvažiavęs iš Dorohičino į Gardiną. Ir didysis kunigaikštis Vytautas per vieną dieną atskubės iš Gardino į Vilnių pas savo tėvą didįjį kunigaikštį Kęstutį. O jis tarė savo sūnui didžiajam kunigaikščiui Vytautui: „Tu manimi netikėjai o štai tie raštai, kuriuos buvo surašę prieš mus, bet Dievas mus apsaugojo. Tačiau aš didžiajam kunigaikščiui Jogailai nieko nepadariau, neliečiau nei jo turto, nei kaimenių, o patys, mano nesuimti, vaikšto tik nedidelės sargybos saugomi, o jo tėvoniją – Vitebską ir Krevą – ir visas vietas, kurias jo tėvas valdė, visa tai jam palieku, nieko neužimu. Taip padariau, saugodamas savo galvą, pajutęs, kad prieš mane sugalvojo klastą.“ Didysis kunigaikštis Jogaila, didžiajam kunigaikščiui Vytautui atvažiavus, nepaprastai apsidžiaugė ir davė žodį didysis kunigaikštis Jogaila didžiajam kunigaikščiui Vytautui ir savo dėdei didžiajam kunigaikščiui Kęstučiui, kad niekad prieš jį neis, o visada visur vykdys jo valią. Ir didysis kunigaikštis Kęstutis paleido jį su motina ir su broliais, ir su turtais, ir su viskuo, kas jo. Ir didysis kunigaikštis Jogaila nuvažiavo į Krevą. Didysis kunigaikštis Vytautas palydės jį iki Krevo, o didysis kunigaikštis Jogaila nuvyks iš Krevo į Vitebską. O kai atsisėdo Vilniuje į didžiojo kunigaikščio sostą, Kęstutis pasiųs 2 žmones į Polocką – vieną žmogų į kariuomenę, o kitą į miestą. Kai abu atvyko į miestą, ir polockiečiai apsidžiaugė, sušuko kariams, ir kariuomenė atsimetė nuo Skirgailos ir patraukė į Vilnių pas didįjį kunigaikštį Kęstutį. O kunigaikštis Skirgaila su nedaugeliu tarnų nuėjo pas vokiečius į Livoniją. Ir didysis kunigaikštis Kęstutis nužygiuos prie Seversko Naugardo prieš kunigaikštį Kaributą, o savo sūnų didįjį kunigaikštį Vytautą paliko Lietuvoje. Išeidamas prie Seversko Naugardo, liepia Vaidilą pakarti, o didžiajam kunigaikščiui Jogailai – žygiuoti iš Vitebsko kartu su juo. Tačiau vėl didysis kunigaikštis Jogaila duotą žodį veikiai užmiršo, ten nežygiavo, o prikaltė Vilniaus miestiečius ir Hanulo žmones, ir paėmė Vilniuje valdžią. O didysis kunigaikštis Vytautas tuo metu buvo Trakuose. Didysis kunigaikštis Jogaila iš Vitebsko su visais savo žmonėmis atvyks į Vilnių. Ir didysis kunigaikštis Vytautas pasiųs pas savo tėvą prie Seversko Naugardo su ta žinia. O prūsų gi vokiečiams išgirdus apie tuos įvykius, prūsų maršalas su kariuomene labai skubiai eis padėti Jogailai. O kai didysis kunigaikštis Vytautas išgirdo, kad prūsų vokiečiai eina prie Vilniaus ir prie Trakų, o didysis kunigaikštis Jogaila su kariuomene eina iš Vilniaus prie Trakų susijungti su vokiečiais, išvyks į Gardiną iš Trakų su motina. O atėjęs prie Trakų didysis kunigaikštis Jogaila susijungė su vokiečiais, ir Trakai

jam pasiduos. Didysis kunigaikštis Kęstutis atvyksta į Gardiną pas savo sūnų, čia ras ir savo žmoną, kunigaikščio Vytauto motiną, ir pasiųs ją į Brestą, pasikliaudamas mozūrų kunigaikščiu Jonušu, savo žentu, o pats vyks į Žemaičius, o savo sūnų didįjį kunigaikštį Vytautą paliks Gardine. Tačiau kunigaikštis Jonušas, jo žentas, užmiršęs savo uošvio bei savo uošvės ir svainio⁶ gerumą ir bičiulybę, eis su kariuomene prieš Drohičiną. Paėmęs Drohičiną, pastato įgulą, paėmęs Melniką, pastato įgulą, puola Surazą, puola Kamenecą ir apgula Brastą, o Brastoje – savo uošvę. Ir, nepaėmęs Brastos, eina šalin, palikęs įgulas tuose dviejuose miestuose – Drohičine ir Melnike. O didysis kunigaikštis Kęstutis, surinkęs visą savo žemaičių žemę ir visą kariuomenę, nuėjo prie Vilijos upės. Ir didysis kunigaikštis Vytautas, susirinkęs visą savo tėvonijos kariuomenę, nuėjo iš Gardino pasitikti savo tėvo. Susijungė prie Vilijos virš Kauno dvi mylios. Ir čia kariuomenės persikels ir eis prie Trakų, ir atėjusios apguls Trakus. Ir gaus žinią didysis kunigaikštis Kęstutis, kad didysis kunigaikštis Jogaila eina iš Vilniaus su kariuomene, o su juo vokiečių ir Livonijos kariuomenė: visa prūsų⁷ vokiečių kariuomenė, visi buvo priešai būtent kunigaikščiui Kęstučiui ir didžiajam kunigaikščiui Jogailai. Ir štai, pirma, livoniečių kariuomenė atėjo į pagalbą kunigaikščiui Skirgailai prieš Polocką, o paskui su maršalu prūsų kariuomenė atėjo prie Trakų, ir pagaliau, trečia, su ja atėjo ir livoniečių kariuomenė. Tai jau aiškūs ženklai, kad visi iš vieno stojo prieš didįjį kunigaikštį Kęstutį. Ir eis į mūšį didysis kunigaikštis Kęstutis su savo sūnumi didžiuoju kunigaikščiu Vytautu prieš didįjį kunigaikštį Jogailą. Dar nesuėjus pulkams per tris ar per keturis strėlės šūvius⁸, atjos kunigaikščiai ir bajorai nuo didžiojo kunigaikščio Jogailos į didžiojo kunigaikščio Kęstučio kariuomenę ir pradės teirautis, kur Vytautas, kad pakalbėtų su juo. Jie ims sakyti didžiajam kunigaikščiui Vytautui: „Didysis kunigaikštis Jogaila pasiuntė mus pas tave, kad sutaukytum mus su savo tėvu, kad mes turėtume, kas mūsų, o jūs – kas jūsų, ir nebūtų tarp mūsų kovų ir kraujo praliejimo. Kad tu atvyktum pas savo brolių didįjį kunigaikštį Jogailą, o mes duodame žodį, kad tu saugiai vėl parjosi į savo kariuomenę, kad tarp jūsų malonybių viskas būtų gerai“. Didysis kunigaikštis Vytautas jiems atsakė: „Žodį iš jūsų priimu; kad taip pat kunigaikštis Skirgaila į mano kariuomenę atvažiuotų ir duotų tokį pat žodį, o aš išjosiu“. Ir jie pasiuntė pas kunigaikštį Skirgailą, ir kunigaikštis Skirgaila irgi davė žodį didžiajam kunigaikščiui Vytautui, kaip ir anie. Ir didysis kunigaikštis Vytautas atvyko pas didįjį kunigaikštį Jogailą į jo kariuomenę, o pulkai stovi, nieko tarp savęs nepradeda. Ir didysis kunigaikštis Jogaila pradės prašyti didįjį kunigaikštį Vytautą: „Kad mus sutaukytum ir nebūtų kraujo praliejimo“. Ir didysis kunigaikštis Vytautas paėmė žodi iš jo, iš didžiojo kunigaikščio Jogailos, dėl savo tėvo, kad jo tėvas didysis kunigaikštis Kęstutis, atvyktų ir vėl saugiai išvyktų. Ir dar tarė didysis kunigaikštis Vytautas didžiajam kunigaikščiui Jogailai: „Dar, broli, pasiųsk pas kunigaikštį Skirgailą, kad jis ir aš duotume žodį mano tėvui, kad jis galėtų saugiai atvykti ir vėl išvykti į savo kariuomenę, o kunigaikštis Skirgaila duotų žodį nuo savęs ir nuo tavęs, mano tėvui nuo kunigaikščio Jogailos“. Ir didysis kunigaikštis Vytautas su kunigaikščiu Skirgaila ateis pas jo tėvą, pas didįjį kunigaikštį Kęstutį, į kariuomenę, ir duos žodį savo tėvui nuo didžiojo kunigaikščio Jogailos, o kunigaikštis Skirgaila duos žodį nuo didžiojo kunigaikščio Jogailos ir nuo savęs. Ir didysis kunigaikštis Vytautas su savo tėvu didžiuoju kunigaikščiu Kęstučiu abudu atvyko pas Jogailą, į kariuomenę, pasitikėdami tais žodžiais. Bet didysis kunigaikštis Jogaila sulaužė savo sutartį ir žodį sakydamas: „Važiuok į Vilnių, ten susitarsime“. Tuo tarpu kariuomenės, nieko nepradėjusios, pasiliko. Ir kai atvyko į Vilnių, didįjį kunigaikštį Kęstutį, savo dėdę, apkalęs grandinėmis pasiuntė į Krevą ir pasodino į bokšto požemį, o didįjį kunigaikštį Vytautą dar paliko Vilniuje. Ir ten, Kreve, penktą naktį didįjį kunigaikštį Kęstutį pasmaugė didžiojo kunigaikščio Jogailos kambariniai: Prokša, kuris vandenį jam duodavo, ir buvo kiti – Masčio brolis ir Kučiukas ir Lisica Žibintojas⁹. Tokia buvo didžiojo kunigaikščio Kęstučio gyvenimo pabaiga.

¹ kaip žentą į Vitebską – 1318 m. Algirdas vedė Vitebsko kunigaikščio Jaroslavo Vasiljevičiaus dukterį

Mariją.

² [Voluinės] *Vladimiro kunigaikštis* – Andrejus Jurjevičius.

³ *chlopas*. Sunku patikėti metraščio teiginiui, kad Vaidila buvo „chlopas“, vergas, nes už jo Jogaila išleido savo seserį Mariją.

⁴ *Gunstinu* – tai Kuno von Liebensteinas, Osterodės pilies viršininkas 1379–1383 m. Bet Kęstučio kūmas buvo ne Kunas von Liebensteinas, o ankstesnis (1349–1370) Osterodės komtūras G. von Hohensteinas.

⁵ *jo dukterį* – kalbama apie Kęstučio dukterį Danutę, ištekėjusią tarp 1371 ir 1379 m. už lenkų Mazovijos kunigaikščio Jonušo ir pakrikštytą Onos vardu. Spėjama, kad ji mirė 1448 m. Varšuvoje.

⁶ *savo uošvio bei savo uošvės ir svainio* – t.y. Kęstučio, jo žmonos kunigaikštienės Birutės ir jų sūnaus Vytauto, nes už kunigaikščio Jonušo buvo ištekėjusi Kęstučio ir Birutės duktė, Vytauto sesuo Danutė, gavusi Onos krikšto vardą.

⁷ *prūsų* – čia: kryžiuočių, t.y. Vokiečių ordino Prūsijos šakos kariuomenė.

⁸ *per tris ar per keturis strėlės šūvius* – vienas strėlės šūvis – maždaug 65 m.

⁹ *Lisica Žibintojas*. Slaviškai jis vadinamas „Жибентяи“. Lietuviška pravardė, matyt, rodo šio tarno pareigybę – prižiūrėti Krevo pilies žibintus.

[VYTAUTO KOVA SU JOGAILA DĖL LIETUVOS DIDŽIOJO KUNIGAIKŠČIO SOSTO]

Po didžiojo kunigaikščio mirties vėl didysis kunigaikštis Jogaila pasiųs su sargyba didįjį kunigaikštį Vytautą taip pat į Krevą kartu su žmona¹ ir įsakys jį griežtai saugoti kambaryje. Keršydamas už Vaidilą, už kurio buvo išleidęs savo seserį, du įsakė ant rato perplėšti: vieną Vidimantą, didžiojo kunigaikščio Vytauto motinos dėdę, jo motinos tėvo brolių² ir kitą, Butrimą, jo motinos tikrą vaikaitį³, kuris buvo vedęs Julijoną⁴, ištekėjusią vėl paskui už Manvydo⁵. O daugeliui kitų bajorų nukirto galvas, keršydamas už tą Vaidilą. O didysis kunigaikštis Vytautas sėdėjo Kreve, kambaryje, griežtai saugomas sargybos, o dvi moteriškos vaikščiojo į kunigaikštienės kambarį, kloti [patalo]; paguldžiusios vėl išeis, o sargai aplink. Tai va didžioji kunigaikštienė išgirdusi iš žmonių: jei didysis kunigaikštis Vytautas ilgiau turės sėdėti, tai jam bus taip pat, kaip ir jo tėvui. Ir patarė jam taip: kai ateis moteriškos kloti, jis tegul apsirengia vienos moteriškos rūbais ir išeina laukan su kita moteriške, o anoji moteriškė, su kurios rūbais jis išeis, pasilikų pas ją. Ir jis, apsirengęs vienos moteriškos rūbais, ir su kita išėjo, ir nusileis iš pilies, pabėgs pas vokiečius, į Prūsus.

Būnant jam pas vokiečius, Marijos mieste pas magistrą, atvažiavo pas jį daug kunigaikščių ir bajorų lietuvių, ir, vokiečių padedamas, jis pradėjo pulti lietuvių žemę. O didysis kunigaikštis Jogaila su savo motina didžiąja kunigaikštine Julijona yra Vitebske, o jo brolis kunigaikštis Skirgaila – lietuvių žemėje, Trakuose. O didysis kunigaikštis dažnai puldavo lietuvių žemę, ir didysis kunigaikštis Jogaila bei Skirgaila nebepajėgė jam priešintis, nes pas jį susirinko stiprios jėgos. Tada didysis kunigaikštis Jogaila parsikvietė jį iš vokiečių ir davė jam Lucką su visa Voluinės žeme, o Lietuvos žemėje – jo tėvoniją.

¹ *su žmona*. Pirmoji Vytauto žmona buvo kunigaikščio Sudimanto duktė Ona. Dalyvavo Vytauto politinėje veikloje. Mirė 1418 m. Trakuose. Palaidota Vilniaus katedroje.

² *jo motinos tėvo brolių*. Birutės dėdės Vidimanto gyvenimas nežinomas, bet istoriškumas neabejotinas.

³ *ir kitą, Butrimą, jo motinos tikrą vaikaitį* – Butrimo gyvenimas taip pat nežinomas. Manoma, kad jo

sūnus buvo Jonas Butrimas, Vytauto diplomatas (1410), jo rūmų maršalas ir vietininkas Smolenske (1422), valdęs Žirmūnus prie Lydos.

⁴ *Julijoną* – jos gyvenimas nežinomas.

⁵ *Manvydo* – Albertas Vaitiekus Manvydas buvo vienas artimiausių Vytauto politinių bendradarbių. Nuo 1397 m. Vilniaus seniūnas, pirmasis Vilniaus vaivada (1413–1422).

[JOGAILOS VAINIKAVIMAS LENKIJOS KARALIUMI IR LIETUVOS KRIKŠTAS]

Neliko gyvo karaliaus Kazimiero, o sūnų jis neturėjo, tik vieną dukterį, vardu Jadvygą¹. Ir lenkai pradėjo siųsti iš Krokuvos pas didįjį kunigaikštį Jogailą, kad priimtų senosios Romos krikštą² ir imtų į žmonas jų karalaitę Jadvygą, ir taptų jų karaliumi Krokuvoje ir visoje lenkų žemėje. Tad jis, didysis kunigaikštis Jogaila, pasitaręs ir su savo motina didžiąja kunigaikščiene Julijona, ir su savo broliais, ir su visais lietuvių žemės kunigaikščiais bei bajorais, nuvažiavo į Krokuvą, į lenkų žemę. O ten pats apsikrikštijo, ir jo broliai, ir lietuvių žemės kunigaikščiai ir bajorai. Ir vedė karalaitę Jadvygą, ir buvo karūnuotas tos karalystės karūna³. Nuo tada pradėjo krikštyti Lietuvą lotynų⁴ tikėjimu, ir atsiuntė arkivyskupas vyskupą į Vilnių, į lietuvių žemę. Tada pradėjo visoje lietuvių žemėje statyti bažnyčias.

¹ *Jadvygą*. Ji yra ne Lenkijos karaliaus Kazimiero III Didžiojo (1310–1370), bet Vengrijos (nuo 1342) ir Lenkijos karaliaus Liudviko I Didžiojo duktė. Jis valdė Lenkiją po Kazimiero Didžiojo iki savo mirties (1370–1382). Nei Kazimieras, nei Liudvikas nepaliko vyriškos lyties įpėdinių. Liudviko duktė Jadvyga (1374–1399) buvo vainikuota Lenkijos karaliene 1384 m.

² *senosios Romos krikštą* – t.y. katalikybę.

³ *karūnuotas tos karalystės karūna*. Jogaila su giminaičiais ir palydovais į Krokuvą atvyko 1386 m. vasario 12 d. Jų krikštas įvyko vasario 15 d.; Jogailos jungtuvės su Jadvyga – vasario 18 d., o iškilmingas vainikavimas Lenkijos karaliumi – kovo 4 d.

⁴ *lotynų* – t.y. katalikų.

[VYTAUTO PADĖTIS VALDANT LDK JOGAILAI IR SKIRGAILAI]

Tą pačią žiemą, karaliui su visais lietuvių kunigaikščiais ir lietuvių bajorais būnant Krokuvoje¹, Polocko kunigaikštis Andrejus atėjo su Livonijos vokiečiais ir su visa Latgala į lietuvių žemę ir nusiaubė bei sudegino daug vietų ir kaimų, bet lietuvių žemės miestams nieko nespėjo padaryti ir vėl grįžo pas save. Tą pačią žiemą Smolensko kunigaikštis Sviatoslavas susitarė su Polocko kunigaikščiu Andrejumi: tas į Lietuvą, o kunigaikštis Sviatoslavas – į Oršą. Daug pikta padarė žmonėms krikščionims, nežmoniškai ir nekrikščioniškai kankino krikščionis, kaip nė pagonių kariuomenėse negirdėjau, kad tokiomis kančiomis kankintų krikščionis. Suvarydavo į trobas, uždarydavo ir padegdavo, pakeldavo kitas dideles šventyklas grandinėmis, ir belaisvius guldydavo pakišdami galvas po apačia ir padegdavo, kitas moteris ir vaikus ant miėtų persmeigdavo, ir visaip kankino krikščionis, nerašėme, nes šlykštu. Net nei Sirijos karalius Antiochas², nei Julijonas įstatymo pažeidėjas³ taip nekankino krikščionių. Oršos miestui nieko nespėjo padaryti ir vėl grįžo pas save. Tą pačią žiemą pavasariop, per gavėnią, pradėjo Sviatoslavas galvoti su Smolensko bajorais apie krikščionių kraujo praliejimą, kaip pikčiausi žvėrys, kaip nekrikščionys. Atėjo prie Mstislavlio miesto, sustojo prie

Mstislavlio miesto ir ėmė pulti, ir daužyklėmis griauti miestą, į Mstislavlio žemę paleido karius ir daug praliejo krikščionių kraujo. Tai buvo Dievui bjauru matyti: vadino save krikščionimis, o savo brolius krikščionis nežmoniškai, nekrikščioniškai kankino. Tad didysis kunigaikštis Skirgaila ir didysis kunigaikštis Vytautas, atvažiuavę iš lenkų nuo savo brolio karaliaus, išgirdo, kad Smolensko kunigaikštis Sviatoslavas anksčiau buvo prie Vitebsko, paskui atėjo prie Oršos, o prie Mstislavlio stovi, miestą daužyklėmis daužo. Ir pasigailėjo didysis kunigaikštis Skirgaila, atėjo su savo broliais, su didžiuoju kunigaikščiu Vytautu ir Konstantinu, ir su Kaributu, ir su Semionu Lengveniu. Ir prisiminę Dievo žodį, kur pasakys: „Kokiu saiku žmogus matuoja, taip jam bus matuota, o ką sėja, tą ir pjaus“. „Mes, – sakė, – nieko pikta jam nepadareme, o jis sudaręs su mumis sutartį, išsižadėjo kryžiaus bučiavimo ir sutarties, mūsų žemę siaubia ir krikščionių kraują lieja. Mes einame prieš jį, pasitikėdami Dievu ir kryžiaus galia“. Ir atėjo prie Mstislavlio miesto. O kunigaikštis Sviatoslavas stovėjo prie miesto ir daužė daužyklėmis Mstislavlio sieną Didžiosios savaitės penktadienį. Kunigaikštis Sviatoslavas, išgirdęs, kad prieš jį ateina didysis kunigaikštis Skirgaila su broliais, sutelkė savo karius ir išėjo priešais juos. Kai susirėmė pulkai, Dievas padarė pagal pranašo Dovydo žodį, kuris pasakė: „Atsikreips liga ant jo galvos, ir nedorybės kris ant jo paties“. Ir dar: „Griovį išrausęs iškasė ir pats įkrito į jį, kurį padarė“. O Dievas padėjo didžiajam kunigaikščiui Skirgailai ir didžiajam kunigaikščiui Vytautui, o kunigaikštis Sviatoslavas leidosi bėgti ir su savo kunigaikščiais, ir su Smolensko bajorais, ir su savo kariuomene. Dievo valia čia įvyko nemažas stebuklas. Buvo išmušta didžiausia daugybė karių, kunigaikščių ir bajorų. Ir patį didįjį kunigaikštį Sviatoslavą nukovė, jo gi sūnų kunigaikštį Jurijų didysis kunigaikštis Skirgaila rado tarp lavonų, sunkiai sužeistą, vos gyvą. Paėmė jį ir pradėjo gydyti įvairiais vaistais, ir galvą jam apkirpo dėl žaizdų, nes jis, labai sužeistas, neturėjo vilties, kad liks gyvas. Tačiau didysis kunigaikštis Skirgaila, išgydęs jį nuo žaizdų, atvežė į Smolensko miestą pas jo motiną didžiąją kunigaikštienę Sviatoslavienę ir pasodino jį į Smolensko didžiojo kunigaikščio sostą, nes už kunigaikščio Jurijaus buvo ištekėjusi Skirgailos vyresniosios sesers duktė. Pasitraukęs iš Smolensko miesto, didysis kunigaikštis Skirgaila parėjo į savo lietuvių žemę ir ėmė kunigaikščiauti Trakuose, o į Vilnių karalius atsiuntė savo seniūną lenką.

¹ *Tą pačią žiemą... būnant Krokuvoje* – kalbama apie 1385–1386 m. žiemą.

² *Antiochas* – Antiochas IV Epifanas, graikų-makedoniečių kilmės Sirijos karalius (175–164 pr. Kr.), apiplėšęs Jeruzalės žydų šventovę ir pavertęs ją Dzeuso šventykla.

³ *Julijonas įstatymo pažeidėjas* (Julianas Apostata, Julianas Atskalūnas) – Flavijus Klaudijus Julijonas (331 /332–363), Romos (Rytų) imperatorius nuo 361 m. Atsisakė krikščionybės (graikiškai *apostates* – atskalūnas), bandė sugrąžinti senąją romėnų religiją. Po jo mirties krikščionybė vėl tapo valstybine religija.

[VYTAUTAS IŠSIKOVOJA LIETUVOS DIDŽIOJO KUNIGAIKŠČIO SOSTĄ. VYTAUTO DUKTERS SOFIJOS VEDYBOS SU MASKVOS DIDŽIUOJU KUNIGAIKŠČIU VOSYLIUMI]

O didysis kunigaikštis Vytautas tada valdė Lucką ir visą Voluinės žemę, o lietuvių žemėje turėjo savo tėvoniją. Ir jam buvo apmaudu, nes – to anksčiau nėra buvę lietuvių žemėje – svetimieji valdo didžiąją kunigaikštystę. Tada susitarė su daugeliu lietuvių kunigaikščių ir bajorų. Kai Skirgaila buvo išvažiuavęs į Polocką, didysis kunigaikštis Vytautas atėjo prie Vilniaus, norėdamas jį paimti. O jo didžioji kunigaikštienė Ona tada buvo Gardine. Tačiau vilniečiai tuokart jam nepasidavė, nes buvo davę žodį karaliui ir Skirgailai. Bet jis tada nepaėmė Vilniaus ir nuėjo pas magistrą¹ su savo

kunigaikštiene ir su savo kunigaikščiais, ir su daugeliu bajorų. Ir nuo tada pradėjo kariauti lietuvių žemėje su vokiečių pagalba. Ir jau buvo užėmęs. Ir jau buvo užėmęs pusę lietuvių žemės – iki Vilijos² upės, o ir Polockas jam pasidavė. Ir pamatė karalius ir didysis kunigaikštis Skirgaila, kad jau nebeįmanoma išlaikyti lietuvių žemės prieš didįjį kunigaikštį Vytautą. Ir didysis kunigaikštis Vytautas su vokiečių pajėgomis atėjo prie Vilniaus. Ir stojo prieš jį kunigaikštis Skirgaila su broliu Vygantu ir su lietuvių kariais prie Vilijos upės, prie miestelio, vietovėje, vadinamoje Veiščiuškiais³. Susirėmus pulkams, Dievas padėjo didžiajam kunigaikščiui Vytautui, ir buvo nugalėti lietuvių kariai, ir leidosi bėgti, ir daug jų buvo išmušta. O kitus kunigaikščius ir bajorus į nelaisvę paėmė: kunigaikštį Semioną Jaunutaitį, Smolensko kunigaikštį Glebą Sviatoslavičių, kunigaikštį Glebą Konstantinovičių⁴, kunigaikštį Ivaną Tetą, Levą Plaksičių ir daug buvo paimta kitų kunigaikščių. Ir atėjo didysis kunigaikštis Vytautas vėl prie Vilniaus miesto su savo visais kariais ir apgulė Vilnių, ir ėmė pulti Kreivąją pilį, mušti patrankomis, ir Kreivąją pilį paėmė. O tada vokiečiai nukovė kunigaikštį Karigailą Algirdaitį. O lenkų įgula, tada buvusi Aukštojoje pilyje, neįleido į pilį kunigaikščio Vytauto. Tad didysis kunigaikštis Vytautas, paėmęs Kreivąją pilį⁵ ir nusiaubęs apylinkes, vėl grįžo pas vokiečius.

Tais pačiais metais pas didįjį kunigaikštį Vytautą, pas vokiečius, į Marijos miestą, atvyko pasiuntiniai iš Maskvos miesto nuo didžiojo kunigaikščio Vasilijaus Dmitrijevičiaus, prašydami didįjį kunigaikštį Vytautą leisti dukterį už didžiojo kunigaikščio Vasilijaus Dmitrijevičiaus. Didysis kunigaikštis Vytautas davė savo dukterį kunigaikštytę Sofiją ir išleido ją iš Marijos miesto, o su ja pasiuntė kunigaikštį Ivaną Algimantaitį iš Gdansko. Ir vyko laivais už jūros, ir atvyko į Pskovo miestą, o jie parodė didelę pagarbą jiems ir lydėjo pagarbiai iki Didžiojo Naugardo. O naugardiečiai vėl parodė didelę pagarbą jiems ir palydėjo juos pagarbiai iki Maskvos miesto pas didįjį kunigaikštį Vasilijų Dmitrijevičių. Didysis kunigaikštis Vasilijus pasiuntė garbingai pasitikti savo brolius – kunigaikštį Vladimirą Andrejevičių, kunigaikštį Jurijų ir kunigaikštį Andrejų Dmitrijevičių, daug kitų kunigaikščių ir bajorų. Ir sutiko didžiąją kunigaikštytę Sofiją su didžiausia pagarba. Ir buvo tada jo šventenybė metropolitas Kiprianas su arkivyskupais ir vyskupais, ir su archimandritais, igumenais, ir su visu šventikų luomu, sutiko garbingai su kryžiais prieš Maskvos miestą. Ir padarė garbingą santuoką, ir sutuokė didįjį kunigaikštį Vasilijų Dmitrijevičių su didžiąja kunigaikštyte Sofija, ir buvo santuoka labai nuostabi ir garbės verta, ir buvo didelės vestuvės.

O mes grįšime prie to, kas pasakyta anksčiau. Didžiajam kunigaikščiui Vytautui būnant pas vokiečius, pas magistrą Marijos mieste, atsiuntė karalius pas jį pasiuntinį kartu su savo broliu kunigaikščiu Skirgaila ir tarė: „Daugiau, broli, neniokok lietuvių žemės, mūsų ir savo tėvonijos, o eik, broli, pas mus su taika ir didele broliška meile, imk sau Vilniuje Didžiąją Kunigaikštystę, savo dėdės didžiojo kunigaikščio Algirdo ir savo tėvo didžiojo kunigaikščio Kęstučio sostą“. O didysis kunigaikštis Vytautas pasitarė su savo kunigaikščiais, su kunigaikščiu Jurijumi Narimantaičiu Belskiu ir su kunigaikščiu Ivanu Algimantaičiu ir parėjo į Lietuvą, ir sėdo Vilniuje, Lietuvoje, didžiuoju kunigaikščiu savo dėdės didžiojo kunigaikščio Algirdo ir savo tėvo didžiojo kunigaikščio Kęstučio soste. Ir džiaugėsi tuo visa lietuvių ir rusų žemė.

¹ *pas magistrą*. Vytautas ne iš karto persikėlė pas kryžiuočius. Jis grįžo į Gardiną, užmezgė su Ordinu oficialius santykius, 1390 m. pradžioje išsiuntė įkaitais savo žmoną kunigaikštienę Oną, seserį Ringailę, brolių Žygimantą su sūnumi Mykolu ir šimtą suviršum bajorų. 1390 m. sausio 19 d. prie Elko, Prūsijos ir Lietuvos pasienyje, buvo sudaryta Vytauto ir Kryžiuočių ordino sutartis prieš Jogailą ir Skirgailą. Pats Vytautas persikėlė į Prūsiją veikiausiai ne anksčiau kaip 1390 m. balandžio mėn. antroje pusėje, kai Jogailos pajėgos balandžio viduryje užėmė Gardino pilį. Būdamas pas kryžiuočius, Vytautas gyveno iš pradžių Bartenšteine, o paskui Rittersverderio pilyje Kauno apylinkėje. Ordino didysis magistras tada (1382–1390) buvo Konradas Zollneris von Rottensteinas. Nauju Ordino

didžiuoju magistru tapo Konradas von Wallenrodas – nuo 1390 m. rudens.

² *Vilijos* – t.y. Neries.

³ *Veiščiuškiai* ir panašiai – tai Veišiškės, kurių vieta nenustatyta.

⁴ *Glebą Konstantinovičių*. Apie Algirdo sūnaus Konstantino sūnų Glebą daugiau nieko nežinoma.

⁵ *Kreivąją pilį* – ji stovėjo ant dabartinio Trijų kryžių kalno Vilniuje.

[VYTAUTO VALDYMAS 1392 – 1397 METAIS]

Kunigaikštis Kaributas Algirdaitis pradėjo gudrauti ir pradėjo neklausyti didžiojo kunigaikščio Vytauto, ir pradėjo rinkti savo karius ir išėjo prieš jį. O didysis kunigaikštis Vytautas pasiuntė savo karius, Vasilijų Boreikovičių ir Ginivilą prieš jį. Ir susirėmė kariai Nedokudovo vietovėje, ir kunigaikščio Kaributo kariai buvo nugalėti, ir ėmė bėgti, ir daug jų išmušta. O pats didysis kunigaikštis¹ pabėgo į Naugarduką ir sušaukė karius. Ten pat buvo jo kunigaikštienė ir jo vaikai. O didysis kunigaikštis Vytautas surinko visus savo karius, pats nuėjo prie Naugarduko, apsupo miestą ir Naugarduką paėmė, ir kunigaikštį Kaributą, ir jo kunigaikštienę, ir jo vaikus pasiuntė į nelaisvą.

Pasimirė didžioji kunigaikštienė Algirdienė². O karalius³ perdavė Vitebsko miestą savo sakalininkui Fiodorui Vesnai. O kunigaikštis Švitrigaila tada buvo jaunas, ir Fiodoras Vesna pradėjo valdyti Vitebsko miestą ir visa Vitebsko žemę karaliaus Jogailos pageidavimu ir nurodymu. Bet kunigaikštis Švitrigaila negalėjo pakęsti, kad Fiodoras Vesna valdo miestą ir jam nepavaldus, tai jis Fiodorą užmušė ir paėmė valdžią Vitebsko mieste. Dėl to karalius Jogaila labai apgailestavo, ir rašė laišką savo broliui didžiajam kunigaikščiui Vytautui, kad tas už jo širdgėlą atkeršytų. Ir didysis kunigaikštis Vytautas paėmė su savimi kunigaikštį Skirgailą, ir surinko daug lietuvių karių ir nuėjo su kariuomene pulti Vitebsko miesto prieš kunigaikštį Švitrigailą. Ir kai atėjo prie Drucko miesto, Drucko kunigaikščiai jį sutiko ir lenkė kaktas iki žemės jam tarnauti. Ir iš ten nuėjo prie Oršos. Bet oršiečiai užsidarė mieste ir gynėsi dvi dienas, ir atidavė miestą. Ir iš ten nuėjo prie Vitebsko prieš kunigaikštį Švitrigailą. O kunigaikštis Švitrigaila užsidarė mieste. Ir pradėjo didysis kunigaikštis Vytautas pulti miestą. Ir čia į pagalbą atėjo Smolensko didysis kunigaikštis Jurijus Sviatoslavičius su visomis smolenskiečių jėgomis ir lenkė kaktą iki žemės tarnauti didžiajam kunigaikščiui Vytautui. Ir pradėjo smarkiai pulti Vitebsko miestą, ir patrankas pastatė. Vitebskiečiai neiškentė ir ėmė pasidavinėti didžiajam kunigaikščiui Vytautui. O kunigaikštis Švitrigaila išėjo iš pilies ir lenkė kaktą iki žemės prieš didįjį kunigaikštį Vytautą. Didysis gi kunigaikštis Vytautas paėmė Vitebsko miestą ir vėl grįžo į Vilnių.

Tą pačią žiemą pavasariop didysis kunigaikštis Vytautas nuėjo ir užėmė Podolės žemę. O kunigaikštis Vladimiras Algirdaitis, tada buvęs Kijeve, ir nenorėjo paklusti ir lenkti kaktos iki žemės didžiajam kunigaikščiui Vytautui. Tą patį pavasarį didysis kunigaikštis Vytautas nuėjo ir paėmė Žitomiro miestą ir Vručį. Ir atvažiavo pas jį kunigaikštis Vladimiras. Tais pačiais metais rudenį didysis kunigaikštis Vytautas iškėlė jį iš Kijevo ir davė jam Kopylį, o Kijeve pasodino kunigaikštį Skirgailą. O pats didysis kunigaikštis Vytautas nuėjo į Podolės žemę, o kunigaikščiui Skirgailai liepė eiti iš Kijevo prieš Čerkasus ir prieš Zvenigorodą. Tai kunigaikštis Skirgaila su Dievo pagalba, didžiojo kunigaikščio Vytauto įsakymu, paėmė Čerkasus ir Zvenigorodą ir grįžo vėl į Kijevą. Čia jam kunigaikščiaujant Kijeve buvo toks Foma, vienuolis Izufovas, metropolito paskirtas vietininku prie Šventosios Sofijos cerkvės metropolito dvare. Panorėjo Skirgaila joti už Dnepro į medžioklę. O tas anksčiau minėtas Foma ėmė kviesti jį į puotą metropolito dvare. Kunigaikščiui – aš to nežinau, nes tada buvau jaunas, bet kai kas kalba⁴ – tas Foma davęs Skirgailai gerti nuodingų žolių. Ir iš tos puotos kunigaikštis Skirgaila taip išjojo už Dnepro į Miloslavičius ir ten Trijų Karalių išvakarėse, ketvirtadienį, susirgo. Trijų Karalių

išvakarėse, šeštadienį, parvažiavo sirgdamas į Kijevo miestą, sirgo 7 dienas, mirė trečiadienį. Ir nešė jį užsidėję prie galvų šventikai su žvakėmis, giedodami gedulingas giesmes, iš Kijevo miesto į Pečeros [vienuolyno] Švenčiausios Dievo Motinos cerkvę. Ir buvo palaidotas puikus kunigaikštis Skirgaila, geras, pavadintas per šventą krikštą Ivanu, šalia švento Feodosijaus Pečerskio kapo⁵. O didysis kunigaikštis Vytautas, išgirdęs, kad kunigaikštis Skirgaila mirė, pasiuntė kunigaikštį Ivaną Algimantaitį į Kijevą ir davė jam valdyti Kijevą. Mes grįšime prie to, kas pasakyta anksčiau.

Kai didysis kunigaikštis Vytautas išėjo iš Vokiečių į didžiojo kunigaikščio sostą, tai tada paleido savo belaisvį kunigaikštį Glebą Sviatoslavičių į Smolenską didžiuoju kunigaikščiu, o kunigaikščiui Jurijui Sviatoslavičiui davė Roslavlį miestą. Kunigaikštis Glebas, sėdėdamas Smolenske, ėmė neklausyti didžiojo kunigaikščio Vytauto. Tad didysis kunigaikštis Vytautas pasiuntė savo pasiuntinius išsiaiškinti, jis tačiau nepanoro pasitaisyti. Tada didysis kunigaikštis Vytautas atėjo su visomis jėgomis prie Smolensko miesto prieš kunigaikštį Glebą Sviatoslavičių, ir kai atėjo prie Smolensko, tai jam Glebas pasidavė ir su Smolensko miestu. O didysis kunigaikštis Vytautas davė Smolensko miestą valdyti kunigaikščiui Mantui⁶ ir Vasilijui Boreikovičiui, o kunigaikščiui Glebui davė Polonį. O pats didysis kunigaikštis Vytautas grįžo į lietuvių žemę. Tą pačią žiemą pasiuntė kunigaikštį Semioną Lengvenį su didele kariuomene ir Smolensko kariuomene prieš Riazanės kunigaikštį Olegą. Ir paėmė didelę daugybę Riazanės žemių ir grįžo su pergale pas save. O tada buvo labai šalta žiema. Tą pačią žiemą pavasariop atvažiavo Maskvos didysis kunigaikštis Vasilijus Dmitrijevičius pas savo uošvį didįjį kunigaikštį Vytautą į Smolenską per gavėnią. Ir pagerbė didįjį kunigaikštį Vytautą daugeliu dovanų: aukso grandinėmis ir aukso diržais, ir sabalais, brangakmeniais ir auksiniais indais, ir totoriškais arkliais. Ir didysis kunigaikštis Vytautas savo žentą didįjį kunigaikštį pagerbė ir apdovanojo įvairiomis dovanomis: perlais siuvinėtais rūbais ir brangiais aksomais, labai vertingais brangakmeniais, ir erzilais su auksu apkaltais balnais, stebuklo vertais, ir išleido į Maskvos miestą su didele pagarba, o pats išvažiavo į Lietuvą.

¹ *didysis kunigaikštis* – taip Kaributas pavadintas tik šiame metraščio nuoraše. Didžiojo kunigaikščio titulo jis neturėjo.

² *Algirdienė* – Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo antroji žmona Julijona Oljevna (t.y. Aleksandrovna) Tverės didžiojo kunigaikščio Aleksandro Michailovičiaus duktė, gimė 1322/1330, ištekėjo už Algirdo apie 1350, mirė 1392 m. pavasarį. Jogailos, Skirgailos, Švitrigailos, Lengvenio, Kaributo motina.

³ *karalius* – Jogaila.

⁴ *aš to nežinau, nes tada buvau jaunas, bet kai kas kalba* – įterptiniai žodžiai, kurie priklauso, savaime aišku, tam, kas rašo metraščio tekstą. Skirgaila mirė 1397 m. Tai ne nurašinėtojo balsas, o to, kuris rašo, t.y. pasakotojo balsas. Galima jį vadinti ir autoriaus balsu. Taigi jis tuo laiku (1397) galėjo turėti apie 15 m.

⁵ *šalia švento Feodosijaus Pečerskio kapo*. Taigi Skirgaila buvo palaidotas garsiajame Kijevo Pečeros vienuolyne kaip stačiatikis. 1395–1397 m. jis buvo Kijevo kunigaikštis. Mirė Kijeve 1397 m. sausio 11 d.

Feodosijus Pečerskis (apie 1036–1074) – Kijevo Pečeros lauros (vyrų vienuolyno) igumenas (viršininkas). 1091 m. paskelbtas šventuoju. Apie 1094 m. metraštininkas Nestoras aprašė jo gyvenimą. Išsiskyrė asketizmu, nuo jaunystės nešiojo grandines; išplėtė vienuolyną. Rašė pamokymus ir laiškus.

⁶ *Mantui*. Tai – kunigaikštis Jomantas.

[ŽALGIRIO MŪŠIS]

Tą patį rudenį¹ įvyko karaliaus Jogailos Algirdaičio, vardu Vladislovas, ir didžiojo kunigaikščio Vytauto Kęstutaičio mūšis su vokiečiais ir prūsais prūsų žemėje, tarp Dubrovnos ir Ostrados miestų². Ir užmušė magistrą ir maršalką, ir komtūrus, ir visą jų, vokiečių, jėgą sumušė, ir vokiečių miestus užgrobė, bet trys miestai nepasidavė karaliui ir Vytautui. Ir tą rudenį tris kartusėjo lenkai ir Lietuva į mūšius su vokiečiais, ir vokiečius sumušė, o visuose mūšiuose daug krito ir Lietuvos, ir lenkų krikščionių. O prie Marijos miesto³ stovėjo 8 savaites ir paėmė du Marijos miesto pilies įtvirtinimus, bet aukščiausio nepaėmė, ir vaikščiojo po vokiečių žemę vienuolika su puse savaitės.

¹ *rudenį* – metraštininkas klysta: Žalgirio mūšis įvyko vasarą – liepos 15 d.

² *Dubrovna* (vok. *Gilgenburg*) – įtvirtintas Prūsijos miestelis, kurį LDK kariuomenė paėmė 1410 m. liepos 13 d. *Ostrada* – vok. *Osterode*.

³ *Marijos miesto* – Marienburgo. Jis buvo XIV–XV a. pirmoje pusėje Prūsijos Kryžiuočių ordino valstybės sostinė.

DIDŽIOJO KUNIGAİKŠČIO VYTAUTO PAGYRIMAS¹

Imperatoriaus paslaptį saugoti yra gera, o apie darbus didžio valdovo pasakoti irgi yra gera. Noriu jums papasakoti apie didįjį kunigaikštį Aleksandrą, vadinamą Vytautu, lietuvių ir rusų, kitų daugelio žemių valdovą. Bet pagal jį, pagal Raštą² yra: „Broliai, Dievo bijokite, o kunigaikštį gerbkite“. Taip pat ir jums noriu aš papasakoti apie tą šlovingą valdovą, bet neįmanoma žodžiais išsakyti nei raštu aprašyti didžiojo kunigaikščio darbų. Kaip negalima niekam iširti dangaus aukštybės ir jūros gylybės, taip negalima papasakoti apie to šlovingo valdovo jėgą ir narsumą. Šiam didžiajam kunigaikščiui Vytautui buvo pavaldžios Lietuvos ir Rusų Didžioji Kunigaikštystė, daug kitų žemių, paprastai pasakysiu visa rusų žemė. Ne tik visa rusų žemė, bet dar ir vengrų žemės valdovas, vadinamas Romos cezariu³, gyveno su juo didelėje meilėje. Tuo aš įsitikinau⁴. Sykį tas šlovingas valdovas buvo savo mieste, vadinamame Didysis Luckas, ir pasiuntė savo pasiuntinius pas vengrų karalių, vadinamą Romos cezariu⁵, ir liepė jam būti pas jį. Jis be jokio pasipriešinimo greit atvažiavo pas jį su savo karaliene ir reiškė pagarbą ir daug jam davė dovanų. Ir nuo tada tarp jų įsivyravo didelė meilė. Kaipgi nesidžiaugtume didžiojo valdovo garbe, jei iš visų žemių – rytuose arba vakaruose – atėjęs nusilenkia šlovingam valdovui. Kuris yra imperatorius visoje žemėje⁶, ir tas atėjęs lenkiasi⁷ šlovingam valdovui didžiajam kunigaikščiui Aleksandrui, vadinamam Vytautu. Netgi turkų sultonas reiškė pagarbą ir daug jam davė dovanų. Šlovingas valdovas, ištikimasis ir Kristų mylintis Konstantinopolio imperatorius, ir tas su juo didelėje meilėje gyvena. Taip pat ir Čekų Karalystė didžiai gerbia šlovingą valdovą, dar ir danų karalius reiškė pagarbą ir davė daug dovanų šlovingam valdovui didžiajam kunigaikščiui Vytautui. Tuo pačiu laiku jo brolis Jogaila, lenkų kalba vadinamas Vladislovu, valdė Krokuvos karalystės sostą, – ir tas su juo didelėje meilėje gyvena. Jei šlovingas valdovas ant kurios nors žemės supykdamas ir kurią nors žemę norėdavo nubausti, karalius Vladislovas visada suteikdavo pagalbą, o kartais pats eidavo jam padėti. Dar ir kiti Rytų chanai jam tarnaudavo su visais savo miestais ir su žemėmis. Taip pat Maskvos didysis kunigaikštis didžiausioje meilėje gyveno su juo. Ir dar kiti, vokiečių, didieji kunigaikščiai tarnavo jam su visais savo miestais ir su žemėmis. Tie gi

vokiečių didieji kunigaikščiai, vokiečių kalba vadinami *mistrais*⁸. Dar moldavų ir Besarabijos⁹ žemės valdovas, valakų kalba vadinami *vaivadomis*¹⁰; taip pat bulgarų žemės valdovas, bulgarų kalba vadinami *despotai*¹¹, ir dar kiti didieji kunigaikščiai: Tverės didysis kunigaikštis ir Riazanės didysis kunigaikštis, ir Odojevo didysis kunigaikštis, ir Didysis Naugardas, ir Didysis Pskovas – paprastai pasakysiu, kad nebuvo nuo jūrų iki jūrų nei miesto, nei vietos, kuri netarnautų šlovingam valdovui Vytautai. Tie didieji valdovai, imperatoriai, didžiosios žemės, didieji kunigaikščiai. Jau rašiau čia – vieni didelėje meilėje gyveno su juo, o kiti tvirtai tarnavo jam, šlovingam valdovui, ir didžiulę garbę, ir gausias dovanas, ir dideles duokles jam teikdami, ne tik kiekvienais metais, bet ir kiekvieną dieną. Ir jeigu šlovingas valdovas didysis kunigaikštis Aleksandras, vadinamas Vytautu, ant kurios nors žemės supykdamo ir kurią nors žemę norėjo pats nubausti, arba kur vėl panorėjo stiprius savo vaivadas pasodinti, pasiųsti, kur panorės, ar kam nors iš tų didelių žemių liepdavo pas save atvykti, – jie tuoj pat kuo paklusniausiai stodavo jam tarnauti su savo žemėmis. Ir jei koks valdovas dėl kokios bėdos pats negalėjo ateiti, tai jis visą savo kariuomenę ir jėgą pasiųsdavo jam į pagalbą ir į jo tarnybą. Šis didysis kunigaikštis Aleksandras, vadinamas Vytautu, buvo didelėje ir šlovėje. Būnant jam kurį laiką viename iš savo miestų, didžiajame mieste, Kijevu vadinamame, ir atvyko pas jį didieji Ordos kunigaikščiai, teikdamiesi į aukštą tarnybą pas jį ir prašydami iš jo chano chanyste. Nes daug Ordos didžiųjų chanų tarnavo jo dvare; jis davė jiems chaną, vardu Saltanas¹². Anas chanas, kuris buvo Ordoje, išgirdęs, kad šlovingas valdovas išleido savo tarną chanauti, nė nedrįso priešintis šlovingam valdovui, paliko chanatą ir pabėgo. Šis gi Saltanas, atėjęs į Ordą didžiojo valdovo, vadinamo Vytautu, įsakymu, ėmė ją valdyti ir tarnavo su didele baime šlovingam valdovui. Neilgai trukus jį užmušė. Kiti Ordos seniūnai pasiuntė pas šlovingą valdovą savo pasiuntinius su didelėmis dovanomis ir prašė jį kito chano; jis davė jiems kitą chaną, vardu Mažasis Saltanas¹³. Šis gi Mažasis Saltanas, atsisėdęs į sostą, niekuo nedrįso nepaklaustyti šlovingojo valdovo: kur jis įsako, ten anas ir traukia. Kuriam laikui po to praėjus, didieji Ordos chanai jokiū būdu nedrįso supykinti šlovingojo valdovo didžiojo kunigaikščio Vytauto, – kad ne jo ranka skirtų jiems carą, – ir pasiuntė pasiuntinius su didele pagarba ir prašėsi, kad skirtų chaną. Jis gi davė jiems kitą chaną, vardu Davlad-Berdėjus¹⁴. Kaip upė, tekėdama per visą žemę, žmones ir kaimenes girdo, o pati nemažėja, taip ir šlovingas valdovas daugybę chanų siunčia į Ordą, o pas jį išmokyta apstybė chanų. Ir mes grįšime prie to, kas pasakyta pirma. Šis chanas Davlad-Berdėjus neilgai pabuvo ir ėjo šalin. Tie gi Ordos seniūnai išgirdo, kad šlovingas valdovas esąs netoli, aukščiau minėtame Kijevu mieste, ir patys atėjo, ir lenkėsi jam, šlovingam valdovui didžiajam kunigaikščiui Vytautui, ir dovanas gausias atnešė, ir prašė, kad skirtų chaną; jis gi davė jiems kitą chaną, vardu Mahometą¹⁵. Nes kaip iš jūros daugybė vandenių plūsta¹⁶, taip ir išmintis iš to didžio valdovo didžiojo kunigaikščio Vytauto.

¹ *Didžiojo kunigaikščio Vytauto pagyrimas* – senąja gudų kalba „Похвала о великомъ князи Витовте“. Yra ir kitas variantas: „Сказание [о] великом князи Витовте“ („Sakmė apie didįjį kunigaikštį Vytautą“).

² *pagal Raštą* – pagal Šv. Raštą.

³ *vadinamas Romos cezariu* – tai Zigmantas, šventosios Romos Imperijos imperatorius.

⁴ *Tuo aš įsitikinau* – galima manyti, kad teksto autorius pats buvo Lucko suvažiavime.

⁵ *vadinamą Romos cezariu* – turimas galvoje Zigmantas.

⁶ *imperatorius visoje žemėje* – Zigmantas, šventosios Romos Imperijos imperatorius.

⁷ *atėjęs lenkiasi* – čia ir toliau atpasakojamas Lucko suvažiavimo (1429) dalyvių sąrašas.

⁸ *mistrais* – turimi galvoje Prūsijos kryžiuočių didysis magistras ir Livonijos magistras.

⁹ *Besarabijos* – Besarabija buvo XV a. Moldavijos Kunigaikštystės dalis prie Juodosios jūros, tarp Pruto ir Dnestro.

¹⁰ *vaivadomis* – tai slaviškas, ne valakiškas (rumuniškas) žodis.

¹¹ *despotai* – tai graikiškas, ne bulgariškas (slaviškas) žodis.

¹² *Saltanas* – arba Saladinas, iš tikrųjų Dželal ad dinas, vyriausias Aukso Ordos chano Tochtamyšiaus sūnus. 1409 m. pabaigoje atnaujino savo tėvo Tochtamyšiaus 1397 m. savitarpio pagalbos sutartį su Vytautu, dalyvavo Lietuvos pusėje 1410 m. Žalgirio mūšyje ir Marienburgo apsuptyje. Tarpais jam pavykdavo paimti Aukso Ordą; ją valdydamas buvo užmuštas 1412 m., veikiausiai, savo brolio Kerim-Berdi, Lietuvos priešininko.

¹³ *Mažasis Saltanas* – arba Mažasis Saladinas; tuo vardu vadinamas čia kuris nors iš Vytauto remiamų pretendentų į Aukso Ordos sostą po Saltano mirties.

¹⁴ *Davlad-Berdėjus* – jis buvo paskelbtas Aukso Ordos chanu 1426 m., valdė daugiausia Krymą. Kitą Aukso Ordos teritoriją valdė kiti chanai. Mirė prieš 1428 m. kovą.

¹⁵ *Mahometą* – arba Mechemetą, – tolimą Tochtamyšiaus giminaitį Uluk–Muchamedą, Aukso Ordos chanu paskelbtą Kryme 1421 m. 1426–1427 m. paėmė į savo rankas visą Aukso Ordos teritoriją į vakarus nuo Volgos. 1437 m. buvo Užvolgio chano Kiči-Muchamedo nugalėtas. Savo sūnaus nužudytas Kazanėje 1445 m.

¹⁶ *iš jūros daugybė vandenų plūsta* – biblinis posakis.

[VYTAUTO PASTANGOS KARŪNUOTIS IR MIRTIS]

6939¹ [1430] metais. Didysis kunigaikštis Vytautas Kęstutaitis sušaukė pas save²: Lenkijos karalių Vladislovą³; Maskvos didįjį kunigaikštį Vasilijų Vasiljevičių⁴ ir Tverės didįjį kunigaikštį Borisą Aleksandrovičių⁵; ir vokiečių ir prūsų magistrą; Livonijos magistrą; ir atvyko Joano, Konstantinopolio imperatoriaus⁶, ir Romos cezario⁷ pasiuntiniai; atvyko ir Danijos karaliaus, ir Riazanės didžiojo kunigaikščio Ivano, ir Valakijos vaivados pasiuntiniai. Ir Odojevo kunigaikščiai buvo patys, buvo Didžiojo Naugardo ir Pskovo, ir Ordos chano pasiuntiniai, ir kitų kunigaikščių ir žemių pasiuntiniai. Ir tie karaliai, ir didieji kunigaikščiai, ir pasiuntiniai buvo pas didįjį kunigaikštį 7 savaites jo išlaikomi, o vienai dienai ėjo davinys po tris šimtus statinių midaus, o bergždžių karvių trys šimtai, o avinų ir šernų po tris šimtus. Didysis kunigaikštis Vytautas norėjo vainikuotis karūna, bet jo priešai polianai⁸ nepraleido karūnos, ir todėl karūna nesivainikavo. Ir susirgo didysis kunigaikštis Vytautas, ir išleido didžiuosius kunigaikščius ir imperatorių pasiuntinius su didelėmis dovanomis ir su pagarba. O lenkų karalius Vladislovas ir buvo pas Vytautą, ir prie jo mirė didysis kunigaikštis Vytautas – spalio mėnesio 23⁹, per švento apaštalo Jokūbo, Dievo brolio, atminus.

¹6939 – skaičiuojant pagal dabartinį kalendorių turėtų būti 6938, nes Vytautas mirė Trakuose 1430 m. spalio 27 d. (6938–5508=1430). Bet Rusioje Viduriniaisiais amžiais buvo vartojamas ir vadinamasis rugsėjo stiliaus kalendorius, pagal kurį metai prasidėdavo keturiais mėnesiais anksčiau – rugsėjo 1 d. Skaičiuojant metus „nuo pasaulio sukūrimo“ (5508 m. prieš Kristaus gimimą) pagal rugsėjo stiliaus kalendorių išeina 6939, nes Vytautas mirė po rugsėjo 1 d., jau prasidėjus kitiems metams. O svečius į Vilnių savo karūnavimo šventei Vytautas sukvietė 1430 m. rugsėjo – spalio mėnesį. Vainikuotis

karaliaus karūna buvo numatyta 1430 m. rugsėjo 8 d., Švč. Mergelės Marijos dieną, vadinasi, irgi 6939 m. pagal rugsėjo stiliaus kalendorių.

² *pas save* – nepasakyta, kad karūnavimuisi Vytautas svečius sukvietė į Vilnių. Be to, painiojami tikrieji Lucko suvažiavimo (1429 m. sausio 9–29 d.) dalyviai ir svečiai, po metų sukviesti į Vytauto vainikavimo iškilmes Vilniuje, numatytas 1430 m. rugsėjo 8 d. Aprašymas hiperbolizuotas: vietoj pasiuntinių stengiamasi vardyti pačius valdovus, didinamas vaišių mastas ir pan. Iš to „pas save“ XVI a. pradžios Lietuvos metraščiuose atsirado klaidingas teiginys, kad Vytautas mirė Lucke. Trumpajame sąvade nepasakyta, kur mirė ir kur palaidotas Vytautas. Todėl galima manyti, kad tas, kuris rašė XV a. viduryje Lietuvos metraščių Trumpąjį sąvadą, nedalyvavo nei Lucko suvažiavime, nei Vilniaus iškilmėse, neturėjo tikros informacijos.

³ *karalių Vladislavą* – Jogailą.

⁴ *Vasilijų Vasiljevičių* – savo vaikaitį, dukters Sofijos sūnų.

⁵ *Borisą Aleksandrovičių* – Švitrigailos giminaitį, Tverės didįjį kunigaikštį nuo 1425 m.

⁶ *Joano, Konstantinopolio imperatoriaus* – tai Joanas VIII Paleologas, Bizantijos imperatorius 1425–1448 m.

⁷ *Romos cezario* – Zigmanto (1368–1437) – Vengrijos (nuo 1387), Vokietijos (nuo 1411), Čekijos (1419–1421 ir 1436–1437) karaliaus bei šventosios Romos Imperijos imperatoriaus (vainikuoto tik 1433). Imperatoriumi išrinktas 1410 m. Cezaris – garbės vardas.

⁸ *polianai* – čia: lenkai.

⁹ *spalio mėnesio 23* – kaip minėta, Vytautas mirė 1430 m. spalio 27 d.

[ŠVITRIGAILOS ALGIRDAIČIO KOVA SU ŽYGMANTU KĘSTUTAIČIU. PABAISKO MŪŠIS]

Ir gavo valdžią Didžiojoje Kunigaikštystėje, Vilniuje ir Trakuose, didysis kunigaikštis Švitrigaila Algirdaitis. Ir kunigaikščiavo didysis kunigaikštis Švitrigaila 2 metus be dviejų mėnesių ir kunigaikščiaudamas išleido Smolensko vyskupą Gerasimą į Konstantinopolį dėl metropolijos. Ir nesuvaldė žemės. Ir Lietuva pasodino didžiuoju kunigaikščiu Vilniuje ir Trakuose didįjį kunigaikštį Žygimantą Kęstutaitį, rugsėjo mėnesio 1 dieną. Ir atėjo Švitrigaila į Polocką ir į Smolenską, ir rusų kunigaikščiai ir bajorai pasodino kunigaikštį Švitrigailą rusų didžiuoju kunigaikščiu¹. Ir tą patį rudenį didysis kunigaikštis Švitrigaila surinko didelę jėgą, ir Tverės didysis kunigaikštis Borisas Aleksandrovičius davė jam savo brolių kunigaikštį Jaroslavą su visa savo jėga, ir išėjo prieš Lietuvą. Ir nepriėję iki Vilniaus šešių mylių apsistojo Ašmenoje ir ten stovėjo savaitę. Didysis kunigaikštis Žygimantas atėjo su lietuvių jėga, ir įvyko tarp jų mūšis gruodžio mėnesio 8 dieną, per švento tėvo Potapijaus atminus, pirmadienį. Ir padėjo Dievas didžiajam kunigaikščiui Žygimantui, ir sumušė didįjį kunigaikštį Švitrigailą, ir rusų kunigaikščius išmušė, o kitus paėmė: kunigaikštį Jurijų Lengvenaitį paėmė, kunigaikštį Vasilijų Semionovičių paėmė ir kunigaikštį Fiodorą Odincevičių paėmė, poną Gedigaudą, Vilniaus vaivadą, paėmė, o kitų daugybę išmušė ir paėmė. Tą pačią žiemą didysis kunigaikštis Švitrigaila antrą kartą surinko didelę rusų jėgą ir ėjo į Lietuvą, ir nusiaubė daugybę lietuvių žemių – ir degino, ir į nelaisvę ėmė. O vasarą surinko didelę rusų jėgą – ir Livonijos magistras su visa savo jėga atėjo Švitrigailai į pagalbą, ir Tverės didysis kunigaikštis davė jam savo jėgą – ir atėjo į lietuvių žemę. Už pusantros mylios nuo Vilniaus nakvojo Rudaminoje ir nuėjo prie miesto ir, nepriėjęs Trakų, pasuko į Senuosius Trakus, o ties Trakais stovėjo Viešpaties Atsimainymo šventės dieną², ir stovėjo 4 dienas, ir nuėjo nuo Trakų ieškoti didžiojo kunigaikščio Žygimanto ir lietuvių

kariuomenės. Ir stovėjo Eišiškėse 4 dienas, ir ėjo į savo žemę Rusioje. Ir atėjo prie Krevo, ir stovėjo dvi dienas, paėmė mūrinį Krevą ir sudegino, o žmonių daug iškapojo ir į nelaisvę išsivedė. Ir iš ten atėjo prie Molodečno. Ir gavo didysis kunigaikštis žinią, kad iš paskos vejasi Lietuva, ir didysis kunigaikštis pasiuntė prieš juos kunigaikštį Michailą, Kijevo vaivada, o su juo pasiuntė kitus rusų kunigaikščius. Ir sumušė poną Petrą Mantigirdaitį ir Lietuvą, ir kitus paėmė Kopačėje. Ir nuo čia ėjo prie Iziaslavlio ir Iziaslavlį paėmė tą pačią dieną, sudegino ir žmonių daug į nelaisvą išsivedė. Ir atėjo prie Minsko, ir paėmė Minsko miestą, ir sudegino, ir daug žmonių į nelaisvą išsivedė – ir vyrų, ir moterų. Ėjo į savo žemę, daug piktybių padaręs Lietuvos žemei. Ir atėjo į savo žemę prie Borisovo, ir čia suėmė kunigaikštį Michailą Ivanovičių Golšanskį, prie Berezinos upės, ir pasiuntė jį į Vitebsko miestą, ir ten liepė jį paskandinti Dvinos upėje ties Vitebsko miestu, o paėmė jį nekaltai. Nepriėjus iki Lukomlio vienos mylios, prie ežerų, magistras nuėjo į savo žemę, į Livoniją, o didysis kunigaikštis Švitrigaila – į Lukomlį. Ir čia paleido savo rusų karius, kunigaikščius ir bajorus, o pats nuėjo į Kijevą. Tą patį rudenį didysis kunigaikštis Žygimantas surinko didelę lietuvių jėgą ir lenkus ir atėjo į rusų žemę, ėjo prie Mstislavlio ir sustojo prie Mstislavlio spalio mėnesio 26 dieną, per švento kankinio Dmitrijaus atminus³, trečiadienį. Ir stovėjo tris savaites; nepaėmęs miesto, parėjo į savo žemę. O vasarą susirinko Švitrigaila ir rusų kunigaikščiai ir bajorai ir su visa rusų jėga nuėjo į Lietuvą, o magistras su savo jėga atėjo į pagalbą Švitrigailai. Ir susijungė su Švitrigaila Briaslavyje. Ir Dievo valia krito ant žemės didelė dargana, todėl negalėjo eiti į lietuvių žemę. Kunigaikštis Švitrigaila grįžo į savo žemę, o magistras – į savo žemę, ir paleido savo jėgą, kunigaikščius ir bajorus Polocke, o pats parėjo į Kijevą. Ir trečiaisiais metais didysis kunigaikštis Švitrigaila sudegino Vitebske metropolitą Gerasimą⁴. Ir susirinko Vitebske didysis kunigaikštis Švitrigaila ir rusų kunigaikščiai, ir rusų kariuomenė, ir nuėjo prie Briaslavlio. Ir čia, Briaslavyje, atėjo Švitrigailai į pagalbą Livonijos magistras su visa savo jėga. Ir eina nuo Briaslavlio per Užnerio žemę, per Užnerį prie Vilkomirio⁵. Pats didysis kunigaikštis Žygimantas nejo prieš Švitrigailą, ir karalius⁶ davė 8 šimtus iečių padėti didžiajam kunigaikščiui Žygimantui. Ir didysis kunigaikštis Žygimantas pasiuntė savo sūnų kunigaikštį Michailą⁷ prieš kunigaikštį Švitrigailą. Ir kunigaikštis Michailas atėjo su visa lietuvių jėga ir su lenkais, ir įvyko jo mūšis su Švitrigaila Simono atminų dieną per metų palydas⁸, o kovojo už Vilkomirio prie upės. Ir Dievas nepadėjo kunigaikščiui Švitrigailai už tai, kad sudegino metropolitą Gerasimą, ir padėjo Dievas didžiajam kunigaikščiui Žygimantui ir jo sūnui kunigaikščiui Michailui. Ir sumušė kunigaikštį Švitrigailą ir visą jo jėgą, ir daug kunigaikščių išmušė, o kitus rankomis paėmė. Užmušė jo brolėną kunigaikštį Žygimantą Kaributaitį ir kunigaikštį Jaroslavą Lengvenaitį, kitų kunigaikščių daug išmušė – ir kunigaikštį Michailą Semionovičių Balobaną, ir kunigaikštį Danilą Semionovičių Golšanskį, ir Viazmos kunigaikštį Michailą Lvovičių – ir kitų kunigaikščių daug išmušė, o rankomis paėmė 45 kunigaikščius. Vardais: paėmė Kijevo kunigaikštį Ivaną Vladimirovičių ir jo brolį⁹ kunigaikštį Fiodorą Kaributaitį, o Livonijos magistrą patį užmušė ir krašto maršalką, kitų komturų daugelį išmušė ir visus livoniečius išmušė o kitus visus gyvus paėmė, kad nedaug jų teliko. Ir daug kitų svetimųjų išmušė – austrų ir sileziečių, ir čekų, o kitus rankomis paėmė. O po to mūšio praėjus 3 savaitėms, didysis kunigaikštis Žygimantas surinko visą savo lietuvių jėgą ir pasiuntė savo sūnų kunigaikštį Michailą į Rusiją. Ir atėjęs kunigaikštis Michailas sustojo prie Oršos. Smolenskiečiai pasitiko kunigaikštį Michailą prie Oršos, ir pasidavė smolenskiečiai didžiajam kunigaikščiui Žygimantui ir jo sūnui kunigaikščiui Michailui. Ir kunigaikštis Michailas į Smolenską nejo, bet ėjo nuo Oršos į Vitebską. Ir atėjęs prie Vitebsko kunigaikštis Michailas stovėjo 6 savaites, ir nepaėmęs miesto, nuėjo šalin. Ir po to tą pačią žiemą didysis kunigaikštis Žygimantas vėl surinko visą savo lietuvių jėgą ir ponus ir pasiuntė prie Polocko miesto. Ir atėję ponai prie Polocko stovėjo savaitę ir nepaėmę miesto nuėjo šalin. Ir vasarą polockiečiai ir vitebskiečiai, nejausdami sau nė iš kur pagalbos, pasidavė didžiajam kunigaikščiui Žygimantui Kęstutaičiui. Pradėjo didysis kunigaikštis Žygimantas kunigaikščiauti Didžiojoje Kunigaikštystėje – Lietuvos ir Rusios.

¹ *rusų didžiuoju kunigaikščiu* – t.y. LDK stačiatikiškos dalies valdovu.

² *Viešpaties Atsimainymo šventės dieną* – rugpjūčio 6 d.

³ *Dmitrijaus atminai* – 1433 m. Šv. Demetrijaus (Dmitrijaus) atminai buvo spalio 24 d.

⁴ *Gerasimą* – iš Maskvos kilusį LDK stačiatikių veikėją. Buvo Voluinės (1415–1428), Smolensko (nuo 1428) vyskupu. 1432 m. Švitrigailos pasiūlymu įšventintas Konstantinopolyje LDK ir Maskvos Didžiosios Kunigaikštystės bei kitų rusų žemių metropolitu. Rėmė Vytauto politiką. Gerasimo raštinėje Smolenske raštininkas Timofejus pradėjo rašyti „Vytauto pagyrimą“, įėjusį į Trumpąjį sąvadą. Gerasimą suėmė 1435 m. kovo mėnesį ištikimas Švitrigailai Smolensko vietininkas Jurgis Butrimas, nes buvo įtarta, kad Gerasimas siekia atiduoti Smolenską Žygimantui Kęstutaičiui. Po keturių mėnesių kalinimo Gerasimas buvo sudegintas Vitebske ant laužo 1435 liepos 26 d.

⁵ *prie Vilkomirio* – prie Ukmergės.

⁶ *karalius* – Lenkijos karalius Jogailos sūnus Vladislovas. Jis tada turėjo vienuolika metų, už jį valdė regentų tarybos vadovas Krokuvos vyskupas Zbignievas Olesnickis.

⁷ *Michailą* – Mykolą Žygimantaitį („Mykoliuką“) (mirė 1452 Maskvoje). Paskutinis Kęstučio giminės vyriškas palikuonis, Žygimanto Kęstutaičio ir jo žmonos kunigaikštystės Odincevičiūtės sūnus. Odincevičiai – Oršos krašto kunigaikščiai. 1435 m. laimėjo Pabaisko mūšį. Po tėvo nužudymo 1440 m. siekė užimti Lietuvos didžiojo kunigaikščio sostą. Kovoje dėl Lietuvos didžiojo kunigaikščio sosto pralaimėjo Kazimierui Jogailaičiui, nors iš pradžių buvo palaikomas visos Trakų vaivadijos su Trakais, Žemaitija, Kaunu, Gardinu, Brasta ir Palenke. Kazimiero Jogailaičio sąjungininkai Maskvos didžiojo kunigaikščio tarnybiniai totoriai Mykolą Žygimantaitį suėmė ir išvežė į Maskvą. Manoma, ten nuuodytas. Palaidotas Vilniaus katedroje.

⁸ *Simono atminų dieną per metų palydas* – per Simono Stulpininko, asketo, gyvenusio Viduramžiais mažytėje celėje, įrengtoje ant stulpo, atminas rugsėjo 1 d.

⁹ *jo brolių* – pusbrolių.

Parengė Darius Kuolys

Tekstai imti iš: *Metraščiai ir kunigaikščių laišakai*. 4 knyga, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1996, p. 299, 304–309, 312–325.